

INGLIZ DIPLOMATIK YOZISHMALARIDA QISQARTMALARDAN FOYDALANISHNING TUTGAN O'RNI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7853420>

Nosirova Shoiraxon Ulug'bek qizi

Farg'ona davlat universiteti, Lingvistika (ingliz tili) yo'nalishi 2-bosqich magistranti

Pakirdinova Sharofat Abdulmutallibjonovna

Farg'ona davlat universiteti, Ingliz tili o'qitish metodikasi kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: ushbu maqolada diplomatik yozishmalarda qisqartmalardan foydalanishning tutgan o'rni hamda keng ko'lamda ishlatiladigan qisqartmalar va ularning ma'nolari haqida ma'lumot berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: diplomatik yozishmalar, so'z boyligi, qisqartmalar, lotin prototiplari.

THE IMPORTANCE OF USING ABBREVIATIONS IN ENGLISH DIPLOMATIC WRITINGS

Abstract: in this article, some information about the importance of using abbreviations in diplomatic relations and also frequently used abbreviations with their meanings is provided.

Keywords: diplomatic writings, vocabulary, abbreviations, Latin prototypes.

Nominativ belgilarning maxsus turi sifatida qisqartmalarning xususiyatlarini o'rganish va aniqlash bilan bog'liq bo'lgan ko'plab masalalarning sust rivojlanishi tufayli, nominatsiya muammolariga bag'ishlangan tadqiqotlar doirasida qisqartmalar (abbreviation) natijalarini o'rganishga katta o'rin ajratilgan. Xususan, qisqartirilgan nomlarning "so'z boyligi" holatini aniqlash shubhasiz qiziqish uyg'otadi. Bu leksik birliklarning ushbu toifasini ularning og'zaki belgilar sifatida foydaliligi nuqtai nazaridan ko'rib chiqishni o'z ichiga oladi. Shunday qilib, qisqartma-bu harflar bilan yozilgan qisqartmalardir. Misol uchun: UNCTAD - U.N. Conference on Trade and Development.

Nutq va yozma matnni tejash qisqartmaning asosiy vazifasidir. Ovoz vaqtiga ko'ra, qisqartma unga mos keladigan tushunchadan taxminan besh baravar qisqa va yozishda tejash yanada ta'sirli bo'ladi. Biroq, faqat qisqartmalar suhbatdoshlar va ularning tarjimonlari uchun tushunarli bo'lgan o'rinlardagina bu tejash o'zini oqlaydi.

Bugungi kunda qisqartmalar (abbreviation) turli xil bilim sohalariga xizmat qiladigan lug'atlarni to'ldirish uchun juda ko'p ishlatiladi. Bu ko'plab tillarda ommaviy hodisaga aylandi, shuningdek, "so'z boyligini to'ldirishning samarali usuli" deb

hisoblanadi. Hayotning tez sur'ati tildagi qisqartmalarning ko'payishining asosiy sababidir.

Lotin tilidagi qisqartmalar tarjimon uchun alohida qiyinchilik tug'diradi. Bu, ayniqsa, Yevropa tillari uchun, xususan, ingliz tili uchun to'g'ri keladi, uning alifbosi, masalan, rus tilidan farqli o'laroq, lotin tiliga to'g'ri keladi, bu esa "qisqartirilgan tildagi terminning yetarli darajada dekodlanishiga olib keladi".¹⁴⁴

Lotin tilidan kelib chiqqan qisqartmalar norasmiy og'zaki nutqda ham, yozma rasmiy nutqda ham keng tarqalgan. Ular, shuningdek, transkriptlar, ya'ni ko'pgina qisqartmalarning lotin prototiplari butunlay unutilganligi sababli ajralib turadi. Ular haqli ravishda ba'zi inglizcha atamalarining "ramzi" deb hisoblanishi mumkin.

Qisqartmalar turli xil xarakterdagi matnlarda uchraydi va turli xil nutq uslublari va nutq faoliyatida qo'llaniladi: gazeta maqolalari, reklama, xatlar, badiiy asarlar, jurnalistik va ilmiy ishlarda. Yangi axborot texnologiyalarining faol joriy etilishi tufayli zamonaviy biznes dunyosi ingliz tilidagi qisqartmalardan eng faol foydalanishi bilan ajralib turadi.

Inson huquqlari borasidagi seminar materiallarida ma'lumotlarning qisqartmalariga misollar keltiramiz:

1. FAO – Food and Agriculture Organization of the United Nations (Birlashgan Millatlar tashkilotining oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti)
2. WHO – World Health Organization (Jahon Sog'liqni saqlash tashkiloti)

Biznes hujjatlaridagi so'zlarning predmet-mantiqiy ma'nolari ustunlik qiladi. Shu bilan birga, ushbu aloqa sohasida predmet-mantiqiy qiymatlarning hosilalari terminologik bo'lgan holatlar bundan mustasno. Shu munosabat bilan diplomatik nutqda bir qator xususiyatlar shakllanadi. Ulardan biri ayniqsa diplomatik nutq uslubining o'ziga xos xususiyati aniq namoyon bo'ladi. Bu diplomatik nutqda nutq obrazini yaratish uchun oz sonli texnikalar mavjudligidan iborat. Xususan, metonimiya, metafora, shuningdek matn yoki nutq obrazini yaratishning boshqa muhim va keng tarqalgan usullarining kam yoki umuman yo'qligiga guvoh bo'lishimiz mumkin.

Misol tariqasida, qisqartmalardan foydalanilgan xatni ko'rib chiqaylik:

"Dear Sirs,

We attach a copy of the Carter- Party for the S.S. "Clyde" chartered by us for the transportation of 5000 tons of Manganese Ore sold to you c. i. f. Manchester under

Contract № 25.acknowledge receipt.

Faithfully..."

¹⁴⁴ Галкина, Е. Н. Перевод аббревиатур и акронимов на русский язык. Россия и Запад: диалог культур Россия и Запад: диалог культур [Текст] / Е. Н. Галкина. – М, 2005. – 250 с.

“Hurmatli janoblar,
biz 25-sonli shartnoma bo'yicha shartlariga binoan yuborilgan 5000 tonna marganetsni tashish uchun charter nusxasini joylashtiramiz. Iltimos, qabul qilishni tasdiqlang.

Hurmat bilan...”

Shuni ta'kidlash kerakki, biznes hujjatlarida qisqartmalarning tez-tez va ko'p ishlatilishiga qaramay, foydalanilayotgan qisqartmalar ham kerakli o'rinlarda o'ziga xos xususiyatlarga ega. Faqat barcha mamlakatlarda umumiy qabul qilingan va tushunarli qisqartmalardan foydalanish kerak. Masalan, xalqaro savdo bilan shug'ullanadigan har bir kishi f.o.b. (free on board) va c. i. f. (cost, insurance and freight) kabilarning ma'nolarini juda yaxshi biladi. Ular hatto bitta so'z bilan emas, balki harflar bilan talaffuz qilinadi: FOB va CIF ko'rinishida.

Qisqartmalar va qisqartmalarga e'tibor har bir professional jamoa o'z qisqartmalar tizimini ishlab chiqishi bilan bog'liq. Bunday qisqartmalar lug'atlarda aks etmaydi, lekin professional aloqadan tashqariga chiqib, har doim o'z ta'riflariga ega bo'ladi. Ta'rif va izohlarning mavjudligi bunday qisqartmalarni yodlash va faollashtirish zauriyatining yo'qligiga ishora qiladi. Ushbu qisqartmalarning barchasi, kelib chiqishidan qat'i nazar, professional cheklangan aloqa signallari sifatida qaralishi kerak.

Umuman olganda, ingliz tilidagi aloqa registrilarida qisqartmalardan foydalanish rus tili va o'zbek tiliga qaraganda ancha keng tarqalgan. Nafaqat firmalar, korxonalar nomlari, muassasalar va tashkilotlarning nomlari qisqartiriladi, shuningdek taniqli odamlarning ismlari (JFK-John Fitzgerald Kennedy), tez-tez ishlatiladigan tushunchalar (VIP- very important person (juda muhim shaxs), Rip-rest in peace (joyi jannatda bo'lsin); madaniy shtamplar (WASP-Western Anglo-saxon Protestant), Yuppy-(young urban professional); kasallik nomlari (SARS –severe acute respiratory syndrome) ham qisqartirilishi mumkin. Shuni yodda tutish kerakki, ayni bir qisqartma bir nechta ma'nolarni ifoda eta olishi mumkin: ((MP – Member of Parliament, Military police, Metropolitan police, Mounted police), ulardan qaysi biri matnda foydalanilayotganligini kontekstdan bilib olishimiz mumkin bo'ladi.

Shuning uchun yaqinda qisqartmalar (abbreviation) ko'plab tillarning so'z boyligini to'ldirishning eng samarali usullaridan biriga aylandi. Lingvistik nuqtai nazardan, abbreviatsiyalar tobora alohida e'tibor tortmoqda, chunki ularning soni tobora o'sib bormoqda. Bugungi kunda rivojlangan mamlakatlarda qisqartirilgan leksik birliklar soni o'n minglabga yetdi. Turli xil qisqartmalar turli xil sohalarda keng qo'llaniladi. Ushbu tendensiya tabiiy holatdir va dunyoda ro'y berayotgan ilmiy-texnik inqilobga va xalqaro aloqalarni rivojlantirishga bo'lgan tilning o'ziga xos javobidir. Va ajablanarli emaski, qisqartmalar fan va texnikaning yangi, jadal rivojlanayotgan tarmoqlari: dasturlash, raketa ishi, kosmonavtika, atom energetikasi, radioelektronika, moliyaviy masalalar va diplomatik yozishmalarning so'z boyligini to'ldirish uchun keng ko'lamda ishlatilib kelinmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Богданова, В.А. Письменная и устная формы научного стиля (на материале лексики) [Текст] / В.А. Богданова. – Саратов, 1999.
2. Большаков, И. А. О некоторых лингвистических особенностях деловой прозы. Семиотика и информатика [Текст] / И. А. Большаков. – М., 1995. – 24- 33 с.
3. Галкина, Е. Н. Перевод аббревиатур и акронимов на русский язык. Россия и Запад: диалог культур Россия и Запад: диалог культур [Текст] / Е. Н. Галкина. – М, 2005. –250 с.
4. Яшнов, П.А. Особенности перевода аббревиатур [Текст] / П.А. Яшнов. – М., 2005. – с. 289.